

Bærekraft,
eiendomsprosjekter
og bankfinansiering:
Et blikk framover

Agenda

- Hvilke risikoer ser vi i dag?
- Hvilke krav stiller vi i dag?
- Hva spør vi kundene om?

- Hvilke krav kan banker stille fremover?

Kravvs fo rve ntning e r

- **Myndighetskrav til banken**
  - Rap p o r t e r i n g , k a p i t a l k r a v , a n d r e l o v k r a v
- **Banken passer som myndighetenes forlengede arm**
  - Mynd i g h e t e r h a r k o n s e s j o n s m a k t , b a n k e n e r v a n t t i l å b l i r e g u l e r t , u t l å n s m a k t o v e r f o r s t o r k u n d e m a s s e , t i l l i t s f o r h o l d

Krav:
Kunden/lånet **må** oppfylle
dette

- Forventning:
- Vi spør om temaet, og scorer kunden på svarene
  - Dårlig totalscore: kan prise lån høyere eller nekte lån
  - Kan bli til krav senere

Overordnede bærekraftsmål mot 2025

Beskrivelse av konsernmålet 2025		Mål	Status 2022	FNs bærekraftsmål
Bærekraftig eksponering*	- Konsernet skal øke volumet av grønne eksponeringer «Grønn» inkluderer både bærekraft og compliance - Tilsvarende mål for PM og BM, og kredittstrategiske mål på eiendom	25 mrdNOK**	14 mrdNOK*	
Klimaoffensiv	Konsernet skal redusere klimagassutslippene per enhet verdiskaping fra driften og utlånsporteføljen med 7% årlig fra nivået i 2019	7 % YoY reduksjon i drift og utlån	26,5% reduksjon i drift og utlån siden 2019	

*På måle kortet til konsernsjeff.

**Inkluderer volumer til kredittforetak.

Utslipp i næringslånsportefølje: Eiendom kommer bra ut

Estimert
CO₂-avtrykk
for bankens BM-
utlånsportefølje:

83 399

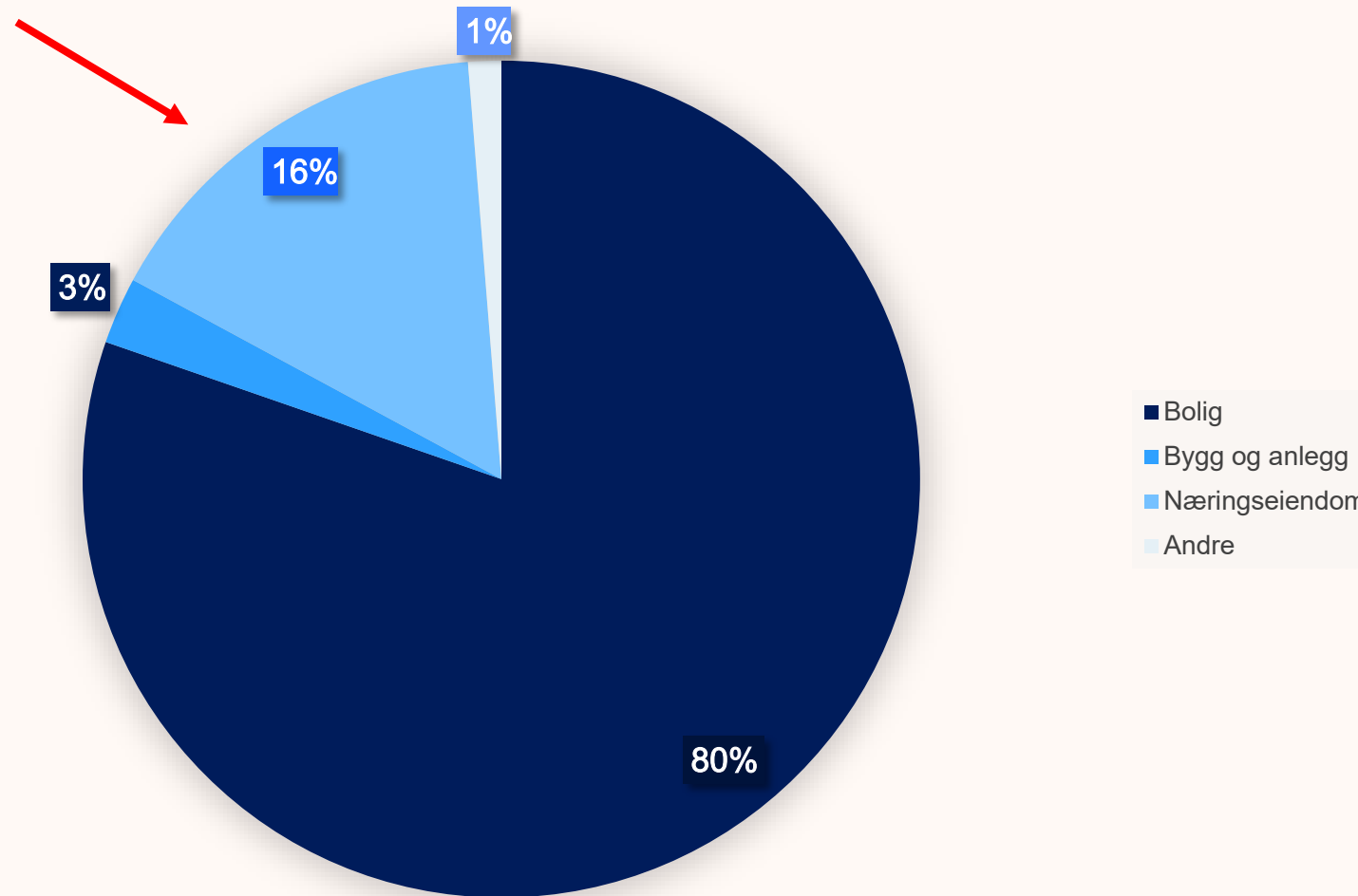
tCO₂e

Bransje	Utlån mill kr morbank	Estimerte utslipp scope 1 og 2 tCO ₂ e	Datakvalitet	Karbonintensitet (tCO ₂ e utslipp per mill kr i utlån)
Tjenesteytende næringer ellers	1.976	12.622	4,5	6,4
Bergverk og utvinning	110	7.360	4,0	67,2
Bygg- og anleggsvirksomhet	2.411	4.048	4,5	1,7
El., gass, damp og varmtvannsforsyning	48	345	4,0	7,2
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	1.097	269	4,1	0,2
Fiske og fangst	24	214	4,7	9,0
Industri	413	3.473	4,2	8,4
Informasjon og kommunikasjon	211	184	4,6	0,9
Jordbruk*	584	34.426	3,0	59,0
Omsetning og drift av fast eiendom**	15.215	4.994	4,2	0,3
Overnatting og serveringsvirksomhet	160	1.336	4,5	8,3
Skogbruk	193	2.652	4,9	13,8
Transport og lagring	260	2.994	4,7	11,5
Varehandel og reparasjon av mototrvogner	915	8.482	4,5	9,3
Sum	23.616	83.399	4,3	3,5

*For utlånsvolum til jordbrukskunder er det i tabellen trukket fra et anslag på den delen av utlånet som gjelder bolighus. Det forutsettes at bolighuset har en verdi på 3 mill kr og at lånene er på 60 % av markedsverdi (LTV).

** Omsetning og drift av fast eiendom inkluderer eiendomsprosjekter.

Utlån som antas dekket av EUsso no mie ns klimamål

* Andre inkluderer: Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting; forretningsmessig tjenesteyting; undervisning; helse- og sosialtjenester; kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter; annen tjenesteyting; elektrisitets-, gass-, damp- og varmtvannsforsyning; vannforsyning, avløps- og renovasjonsvirksomhet; transport og lagring; Informasjon og kommunikasjon; jordbruk, skogbruk og fiske; og industri.

EU-taksonomiens: Lån til eiendommen – case: klimamålet

Redusere og forebygge klimagassutslipp

Klimatilpasning

- ✓ **Nybygg** : Energibehov 10 % lavere enn nær nullutslippsbygg
- ✓ **Eksisterende** : Topp 15%
- ✓ **Renovering** : 30% lavere energiforbruk

- ✓ Risikoanalyse. Tilpasset risiko for f eks flom eller skred

Bærekraftig bruk og beskyttelse av vann- og marine ressurser

- ✓ Effektivt vannforbruk
- ✓ Unngå negativ påvirkning fra byggeplass

Omstilling til en sirkulærøkonomi, avfallsforebygging og gjenvinning

- ✓ 70% ikke-farlig avfall klargjort for resirk /ombruk/materialgjenvinning
- ✓ Unngå farlige stoffer

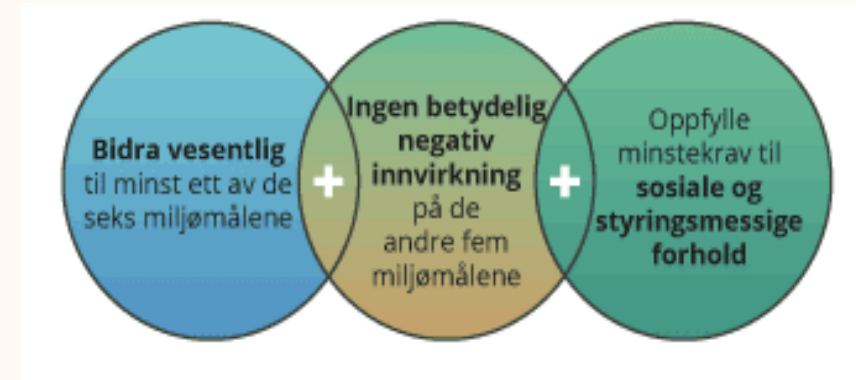
Forebygging og kontroll av forurensning

- ✓ Unngå forurenset grunn
- ✓ Redusere støy, støv, forurensning

Verne om og restaurere naturmangfold og økosystemer

- ✓ Unngå skog, dyrket mark, områder med høy biomangfold -verdi

EU-taksonomiens: Krav til eiendomsprosjekter

Hvilke risikoer vil det være?

MEDIUM RISIKO

OVERGANGSRISIKO:
MYNDIGHETSKRAV

• **TEK-krav: materialers klimaavtrykk**

- -> utslippskrav
- Økte kostnader, økt tidsbruk

• **Klimakvote/strømkostnad**

prishopp (nedstengninger > forsinkede leveranser eller raske prisøkninger)

FYSISK KLIMARISIKO

• **Klimarisiko -prishopp** pga knapphet på materialer (jfr biler i Canada).

- Redusert totalmarked
- Kontraktsforhold viktige
- Mindre aktører mer sårbare

Hvilke krav kan det være å stille fremover?

- ✓ Miljøstandard (BREEAM)
- ✓ Energiklasse, lufttetthet
- ✓ Klima utslipp fra materialer
- ✓ Tilpasning til sirkulær økonomi
- ✓ Fossilfri/utslippsfri byggeplass og transport
- ✓ Lokalisering: sårbare natur/dyreliv, myr/våtmark
- ✓ Grønn andel (CAPEX/OPEX)

Utlån til eiendom: Dialoger fra februar

SpareBank 1 ESG-modellen

Forside Generelt Er - Fysisk risiko E₀ - Overgangsrisiko S - Sosiale forhold G - Selskapsledelse Oppsummering

Moderat boende risiko knyttet overgangsrisiko (E₀)
Bransjen Næringsbygg vurderes til å ha moderat boende risiko knyttet til overgangsrisiko. Modellen vil dermed gjøre en scorejustering for å reflektere bransjens boende risiko.

Næringsbygg - Overgangsrisiko (E₀)

Er virksomheten (ikke produktene) miljøsertifisert, miljøfyrtårn, ISO14001 eller EMAS? Svar ikke relevant hvis ikke vanlig i bransjen Ja Nei

Fremover vil det komme strengere krav til næringsers påvirkning på natur og økosystemer (sett bort fra klimagassutslipp). I hvilken grad har bedriften kjennskap til og retningslinjer for naturrisiko, for egen drift og i leverandørkjeden? Ja Nei

I hvilken grad kjenner virksomheten sin egen bransjes målsetninger og anbefalte tiltak for klima og miljø? Ja Nei

Bransjespesifikke spørsmål

Gitt byggets energikarakter og finansielle stilling eksisterer det overgangsrisiko som avviker fra bransjen? Hvis nei, svar "ikke relevant" Ja Nei

Hvilken energikarakter har næringsbygget? Hvis flere objekter, angi energikarakter for tyngden av selskapets pantobjekter. Berytt energikarakter etter renovring dersom finansieringen gjelder dette. Ja Nei

Gjelder finansieringen renovring som oppfyller EU taksonomien renoveringskvalifisering med tanke på forbedring av energiklasse (inntil to klasser), eller reduksjon på minst 30 % i energibruk målt kWh/m² levert energi til bygningen? Når Dette må dokumenteres. Hvis nei, svar "ikke relevant" Ja Nei

Er tyngden av bankens pantobjekter miljøsertifisert? Oppgi sertifisering i kommentarfeltet. Ja Nei

«Bygget har energikarakter B, men tomta ligger i 20 - årsflomsone. Kvalifiserer det som grønt?»

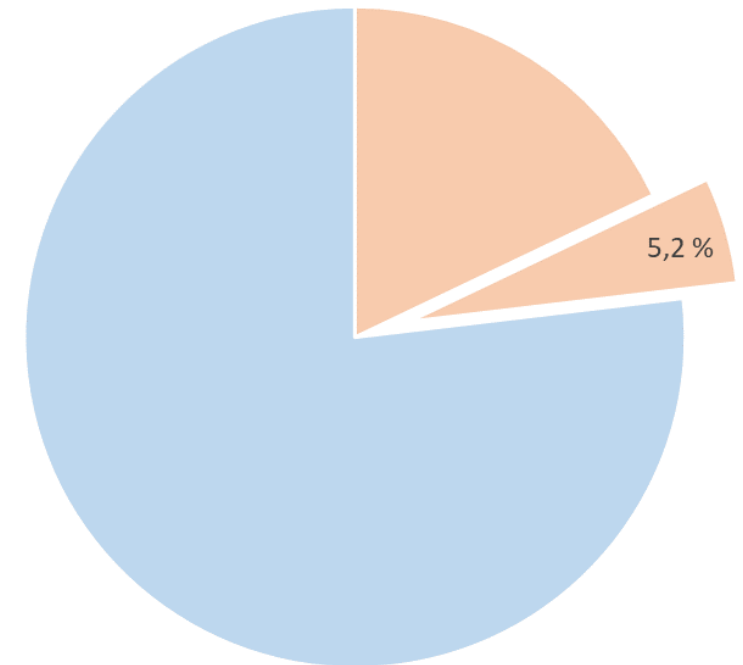
«Bygget har redusert energibruken med 30% siste 3 år, bl.a pga solceller, men hva gjør vi med at det er utsatt for 20 års stormflo?»

Gjetninger:

- BREEAM-In-Use & renovering
- Store prosjekter: 3.partsbekreftet

- Utsatt for 10- eller 20-årsflom
- Innenfor både snøskred- og steinsprangsoner
- Høy faregrad for kvikkleire
- Utsatt for 20 års stormflo
- Utsatt for skredhendelser

Objekter med indikasjon på fysisk klimarisiko*

i Vi vil publisere en ny større oppdatering av ESG-modellen onsdag 08.03 klokken 11:00-12:00. Modellen vil være utilgjengelig i dette tidsrommet

i **Lav iboende risiko knyttet til overgangsrisiko (Eo)**
Bransjen **Eiendomsprosjekter** vurderes til å ha lav iboende risiko knyttet til overgangsrisiko. Dette innebærer at det ikke foretas en scorejustering for å reflektere bransjens iboende risiko.

Eiendomsprosjekter - Overgangsrisiko (E_o)

Er virksomheten (ikke produktene) miljøsertifisert; miljøfyrtårn, ISO14001 eller EMAS? Svar ikke relevant hvis ikke vanlig i bransjen

? Velg

Fremover vil det komme strengere krav til næringers påvirkning på natur og økosystemer (sett bort fra klimagassutslipp). I hvilken grad har bedriften kjennskap til og retningslinjer for naturrisiko, for egen drift og i leverandørkjeden?

? Velg

I hvilken grad kjenner virksomheten sin egen bransjes målsetninger og anbefalte tiltak for klima og miljø?

? Velg

Bransjespesifikke spørsmål

Er virksomheten utsatt for overgangsrisiko knyttet til klimaendringene som avviker fra bransjen forøvrig? Hvis nei, svar "Ikke relevant"

? Velg

Hvilken miljøstandard planlegger utbygger at det ferdige bygget skal få?

? Velg

Hvilken energikarakter er bygget prosjektert for?

? Velg

Sammenlignet med andre bygg lokalt, ligger bygget i umiddelbar nærhet av et kollektivknutepunkt (hvis kontorbygg eller boligbygg) eller transportknutepunkt (hvis annen type næringsbygg)?

? Velg

Er bygningen planlagt å bli et passivhus, eller et bygg med energibruk minst 10% lavere enn gjeldende TEK-standard?

? Velg

Kan utbygger dokumentere at lufttetthet kvalitetskontrolleres underveis i byggeprosessen? Kun til bygg over 5000m²

? Velg

I hvilken grad stiller utbygger krav til klimagassutslipp i materialbruken?

? Velg

I hvilken grad er prosjektet tilpasset sirkulærøkonomi (minst mulig avfall; resirk; ombruk; fleksibelt design for lang levetid på bygget?)

? Velg

I hvilken grad stiller utbygger krav om fossilfri/utslippsfri byggeplass og transport (kjøretøy, maskiner og oppvarmingskilder)?

? Velg

Er prosjektet lokalisert i et område, eller svært nær, med spesielt sårbar natur/dyreliv?

? Velg

Har virksomheten systemer for å hindre at materialene som brukes i byggeprosjektet ikke har medvirket i avskoging?

? Velg

I hvilken grad er utbygger utsatt for risiko for økte kostnader eller forsinkede leveranser av nøkkelkomponenter fra underleverandører?

? Velg

Energimerkeforskriften: Tøff, hvis den hadde blitt håndhevet og noen hadde visst om den

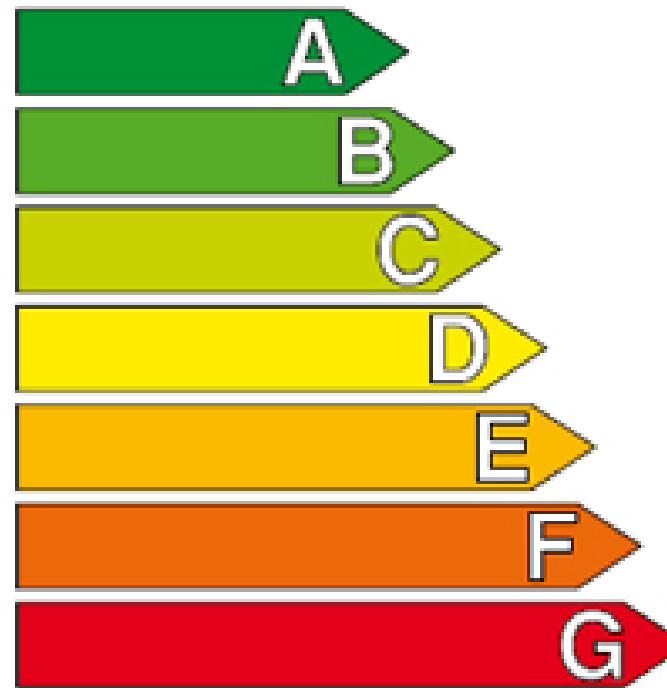
- Alle boliger og yrkesbygg over 50m²(BRA) skal ha energimerke ved utleie og salg
- Alle nye boliger og yrkesbygg skal være energimerket
- Store yrkesbygg (1000m² samlet BRA): gyldig attest skal foreligge uavhengig av salg og utleie
- Energimerke **gjelder i 10 år**, må fornyes ved større endringer

Hvordan oppnå energibesparelser i bygg

- Få på plass energimåling og logging
  - For å gå ned i vekt må du vite hva du spiser!
- Deretter identifiser de lønnsomme tiltakene og erfaringsmessig gir disse størst gevinst:
  - ★ Engasjert driftspersonell
  - ★ Nytt ventilasjonsanlegg med bedre varmegjenvinner
  - Solceller for å dekke deler av eget forbruk
  - ★ Varmepumpe gjerne kombinert med gjenvinning av spillvarme
  - Behovsstyring av tekniske installasjoner som ventilasjon, lys og varme

ENERGIMERKE

Energieffektivt

Lite energieffektivt

EUs bygningsenergidirektiv: Push for renoveringsprosjekter og ambisiøse nybygg (men ivaresett det i Norge?)

Status etter [enigheten i Rådet](#) (okt 2022)

- Alle nye bygg: sol 2028 ,
nullutslipp 2030
2028

2027: E
2027: F

- Pr kategori yrkesbygg: Innen 2030 : Alle yrkesbygg må ha lavere primærenergibruk enn det 15% dårligste bygget i landet hadde i 2020
2030: E 2030: D
- Innen 2034 : Alle yrkesbygg må ha lavere primærenergibruk enn det 25% dårligste bygget i landet hadde i 2020

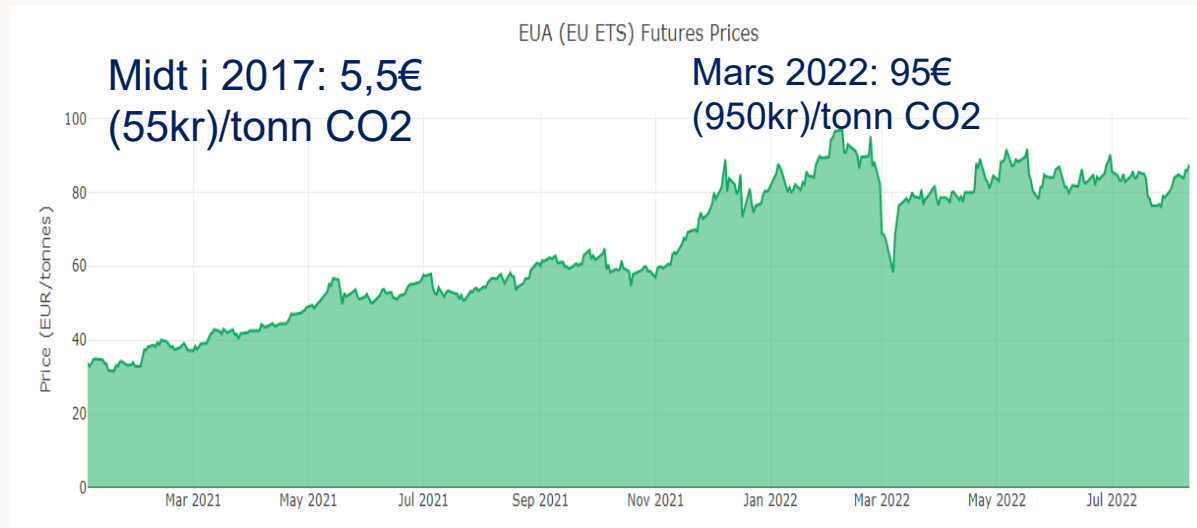

- Innen 2033 : gjennomsnittlig primærenergibruk for alle boliger skal tilsvare **energiklasse D**
  - Åpner for en andel med lavere energiklasse

2030: E, 2033 D
2027: F, 2030 E

Klimagassutslipp skal raskt & kraftig ned, kostnaden øker

- Eiendom = Ca 40% av material - og energibruk og 16 - 17% av klimagassutslipp i Norge
- Leverandørene til eiendomsprosjekter møter økt kvotepris = kostnadene i prosjektene

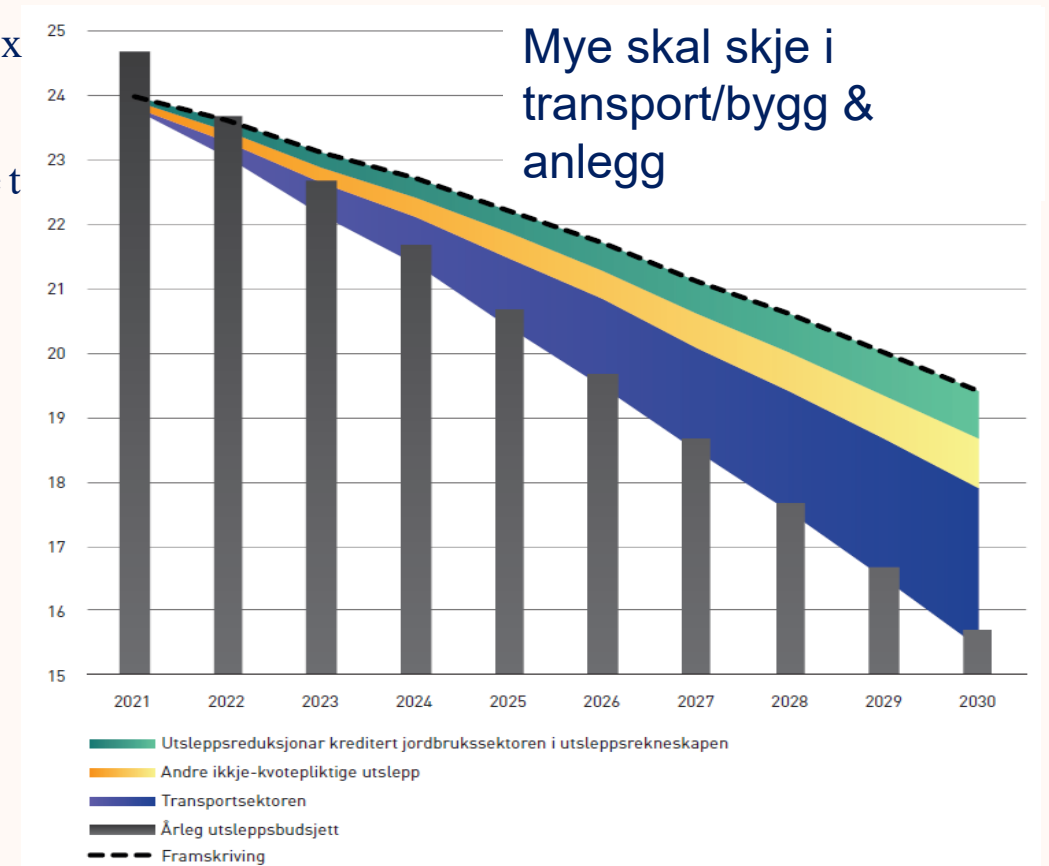

Norge: redusere utslipp 55% innen 2030. Status 1990-2021: 4.7% redusert
SB1 Sørøst: 7%/år i drift og utlånsportefølje fra 2019-nivå – ca on track hittil

Klimagassutslipp skal raskt & kraftig ned, kostnaden øker

CO₂avgift i dag max
590kr/tonn

Tverrpolitisk enighet
om økning til
2000kr/tonn 2030

Norge: redusere utslipp 55% innen 2030. Status 1990-2021: 4.7% redusert
SB1 Sørøst: 7%/år i drift og utlånsportefølje fra 2019-nivå – ca on track hittil

EUtaksonomen: Krav for kjøretøy og maskiner

Hvilke krav kan vi forvente fremover?

Aktuelle bransjer:
Transport, bygg/anlegg,
driftsselskap, landbruk

MEDIUM RISIKO

OVERGANGSRISIKO: TEKNOLOGI- UTVIKLING

- Nullutslippsløsninger koster 2 -4x og er risikable
- Teknologi -usikkerhet: el, hydrogen eller biodrivstoff? For hvilke maskiner/ kjøretøy? Utpøvd i/tilpasset Norge?
- Stille restverdier blir utdatert
- Nedsider (el): lav brukstid/dag, høy driftskostnad, krever lading
- Fyllestasjoner/ infrastruktur mangler
- Men trengs for å delta i/ vinne anbud, og har lang levetid

OVERGANGSRISIKO: MYNDIGHETSKRAV

- Klimakrav -> elektrifisering
- 2025: Fossilfrie byggeplasser nullutslipp personbiler og lette varebiler
- 2030: nullutslipp nye tyngre varebiler, 50 % nye lastebiler
- Nullutslippssoner i byer
- SMB-kunder sårbare: (liten finansiell buffer, avhengige av enkelt-anbud, færre maskiner/kjøretøy å spre risiko på, lite kompetanse)

MYNDIGHETSKRAV: SOSIAL BÆREKRAFT

Kunder driver sosial dumping

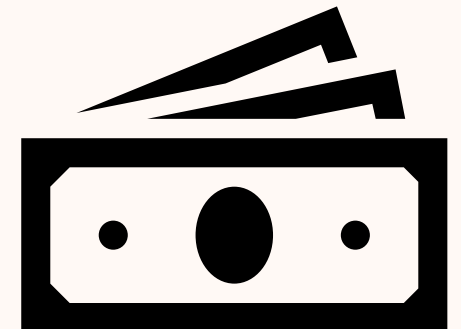
- Underbetalte arbeidere uten kontrakt, brudd på HMSkrav, uklare leverandørkilder
- Feilinformerer myndighetene

- ✓ Andel fossil/utslippsfrie, utslippsstandard på resten
- ✓ Miljøledelsesystem
- ✓ Plan for omlegging til fossil-/ utslippsfri
- ✓ Grønn andel (CAPEX/OPEX)

Bærekraft & prising av lån

- Minimal « greenium » på bankenes grønne innlån (...pr i dag)
  - Den underliggende kredittrisikoen i grønne vs vanlige obligasjoner er lik
  - Evt ulik pris er kun pga ekstra -etterspørsel etter grønne obligasjoner
  - Nok volum på tilbudssiden
- Prising av lån er individuell , vrient å si noe generelt
- Viktig: Nedbetalingstid og krav til egenkapital
- Begrenset med data på kredittrisiko ved grønne engasjementer
- Et grønt lån kan fortsatt ha høyere kredittrisiko enn et «normalt» lån
- Begrensede resultater av å lokke med bedre lånevilkår hittil
- Større effekt å stramme inn lånevilkår for bygg med lav energikarakter?

Taksonomi -krav

- Rammer eiendom først
- Nå: Fokus på reduserte utslipp og fysisk klimarisiko
  - Energieffektivitet
  - Fossilfrie byggeplass
- Senere: Sirkulær økonomi, forurensning, naturrisiko, sosiale forhold, selskapsstyring

Maskiner/kjøretøy :

- Rask utfasing av fossildrevne
- Høy teknologisk usikkerhet

Oppsummering

Krav vs forventninger

- Bankene må trolig håndheve bærekraftkrav mot bedrifter
- Både absolutte krav og spørsmål (forventninger) til kundene vil øke

Bygningsenergidirektivet

- Raskt vekt på egen energiproduksjon og nullutslipp
- Rask renovering

Krav har hatt begrenset effekt på prising av lån hittil

...men det er i ferd med å endre seg

Takk for tiden!

Ta gjerne kontakt

Jørund Buen

- Jorund.buen@sb1sorost.no